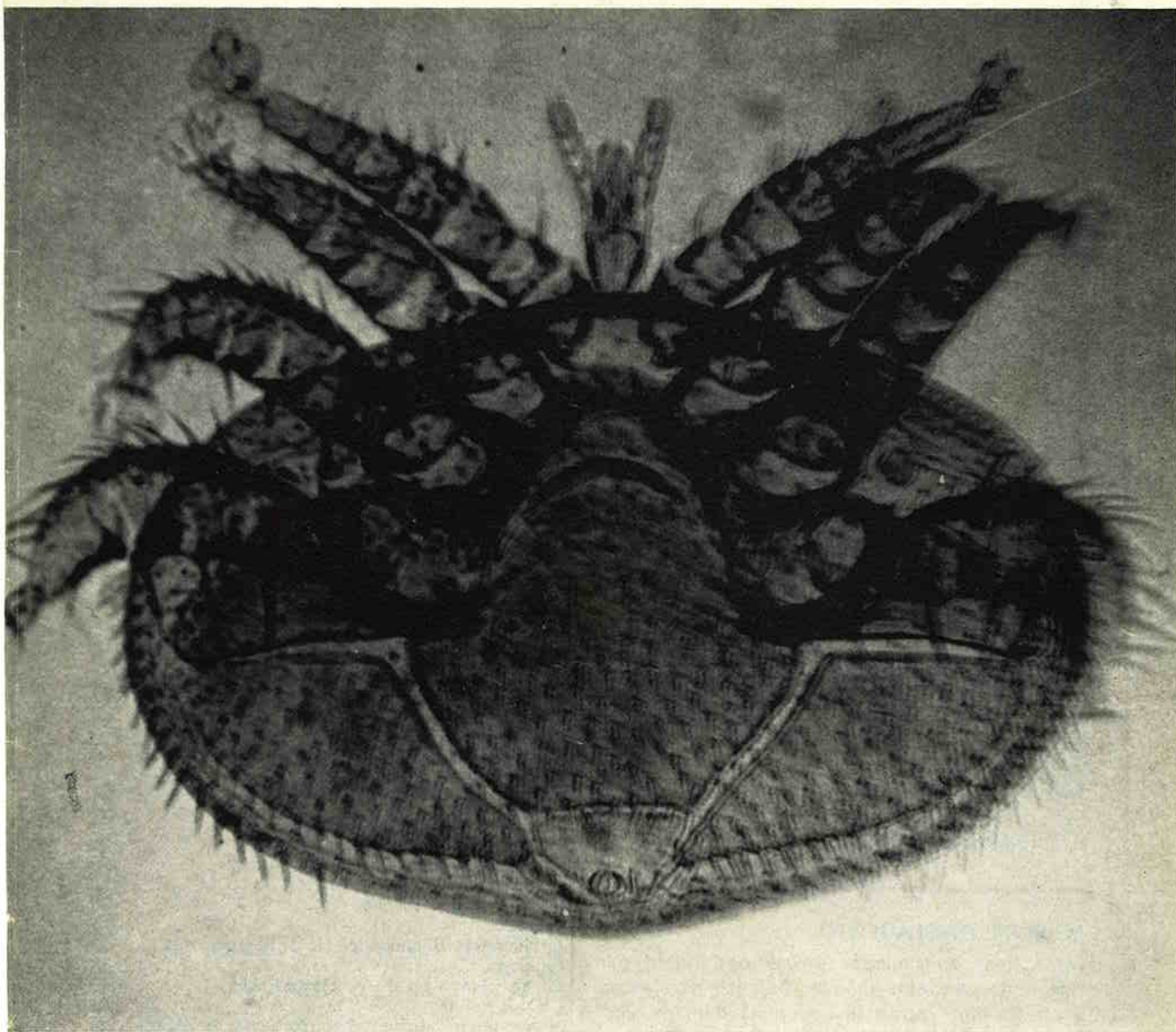

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt

Versijnt maandelijks - Jaargang 79 - No. 2 februari 1977

Officieel orgaan van de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland

NIEUW**NIEUW****ZADEN VOOR DRACHTPLANTEN****Zorg zelf dat er drachtmogelijkheden zijn voor uw bijen.**

Het Bijenhuis heeft nu meer dan 25 soorten zaden van drachtplanten.
 o.a. Campanula, Kogeldistel, Muurbloem, Damastbloem, en Honingklaver (vaste planten).
 Dille, Bernagie, Karwij, Alyssum, Borage, Phacelia, enz. (eenjarige).
 Boekweit, Lucerne, Witte klaver, Brassica (raapzaad).
 Cichorei, Borage, enz. (landbouwgewassen).

NU BESTELLEN BETEKEN OP TIJD GELEVERD

Zie ook de Prijslijst in het januarinummer (achterpagina).

Het Bijenhuis is ook geopend op 19 februari, 5 maart, 19 maart en 2 april van 9.00 t/m 12.00 uur.

VERDERE VERKOOPADRESSEN

Tegen een geringe prijsverhoging (bijdrage in de vrachtkosten) zijn onze artikelen ook verkrijgbaar bij de afdelingsdepôts:

Boerenbond Neerbosch-Hees, St. Agnietenweg 6, Nijmegen.
 Afd. Bunnik/Houten, B. Th. Barten, Koningslaan 23, Bunnik,
 telefoon 03405 - 17 42.
 S. G. v. d. Esschert, Spreeuwenweg 45, Apeldoorn, telefoon 055 - 23 67 79.
 Afd. Velsen en omstreken, H. S. Homburg, Velderduinweg 165, IJmuiden.
 Telefoon 02550 - 2 15 30.
 Dépôt Achterhoek, B. Meijerman, Dwarsdijk 6, Halle. Tel. 05736 - 479.
 afd. Epe, Coöp. Novaco (Welkoop) Paasvuurweg 7, Epe. Tel. 05780 - 23 17.
 Afd. Noord- en Zuid-Beveland.
 Chr. van der Schraaf, De Warretjes 4.
 Kapelle - Biezelingse

BIJENHUIS-WAGENINGEN**GRINTWEG 273****Algemene Bank Nederland-Wageningen****rekening nr. 53.90.42.900****Postgiro 823276****(Bijenhuis)****Telefoon 08370 - 1 28 63**

MAANDSCHRIFT VOOR BIJENTEELT. Adres redactie en administratie: Bijenhuis, Wageningen. Commissie van Redactie: W. Assink en H. G. Maagendans. De niet van redaktiewege geplaatste artikelen vertolken de mening van inzenders en geven niet altijd het inzicht van de redactie of het hoofdbestuur weer.

Alle stukken aan het Bijenhuis te Wageningen, ook opgaven en betaling van advertenties en speurbijtjes. Giro 84 68 01.

BIJ ONZE OMSLAGFOTO

Deze keer een minder opwekkend beeld n.l. een foto van een nieuwe belager van onze bijen, de mijt Varroa Jacobsoni Oudemans. Zie het desbetreffende artikel van Ir. J. J. Pettinga in dit nummer. De foto werd overgenomen uit

de Revue française d'Apiculture van nov. 1976 no. 348 pag. 534.

INHOUD VAN DIT NUMMER

blz.

Bedreigd een nieuwe mijtsoort onze bijen?	
Ir. J. J. Pettinga	19
Heeft een hoogspanningsleiding invloed op onze bijen? (II) J. A. Zoet	21
Nieuwe produktiemethoden in het Bijenhuis	
J. J. Speelziek	22
De collectieve Bijenverzekering	24
Agenda Algemene Vergadering	24
In Memoriam B. H. Lammerink	25
Financiële Stukken	26
Raamwerk Chr. Maillie	30
Apimondia	31
De Naarstige Bijenhouder H. G. Maagendans	32
Jaagkieps	33
Honing winnen op de voorjaarsdracht	
H. C. J. Bekker	35
Nieuwe mogelijkheden voor marginale landbouwgronden L. G. M. Hensels	37
Afdelingsnieuws	39

Bedreigd een „nieuwe” mijtsoort onze bijen?

(*Varrona jacobsoni* Oudemans)

Ir. J. J. Pettinga

„Nieuw” is met opzet tussen aanhalingstekens geplaatst, omdat deze mijt nieuw is als parasiet van onze westerse (euro-afrikaanse) honingbij (*Apis mellifica*). Ze is echter al jaren bekend als parasiet van de oosterse honingbij (in Oost- en Zuid-Azië, Indonesië, *Apis cerana* (*indica*)). Zoals de officiële naam laat zien, is deze mijtsoort voor het eerst beschreven door een landgenoot, Dr. A. C. Oudemans. Hij was een beroemd acaroloog (mijtendeskundige) en woonde in het begin van de 40-er jaren nog in Arnhem, waar hij tot 1923 leraar biologie was aan de H.B.S. met 5-j.c. (later H.B.S.-B).

Waarom nu een bedreiging?

Op het laatste Apimondia-congres in Grenoble werden er in de sectie bijenziekten inleidingen gehouden over *Varrona* door enkele Russische en Bulgaarse deskundigen. Waarom de Rus Grobow zich zo uitvoerig heeft beziggehouden met een studie van alle mijten, die op of in de bijen gevonden zijn, is me nu wel duidelijk. Bekend werd, dat de ziekte al sterk verbreid was in Bulgarije (in 1971 al in de helft van alle provincies van dat land!)

Afgelopen zomer vond er, naast het Apimondia-symposium in Gent, ook één plaats in Moskou (over erfelijkheid en veredeling van de bij). Daarbij waren uit West-Europa aanwezig, zowel voorzitters van imkersorganisaties (Dr. F. Gnädinger en R. Borneck) als onderzoekers (Prof. Dr. Fr. Ruttner en Dr. P. Lavie). Zij kregen zoveel informatie over deze nieuwe mijtsoort en de gevaren daarvan van hun Russische collega's, dat ze letterlijk de schrik om het hart sloeg. Het gevolg was een groot aantal artikelen in de Duitse en Franse vakbladen en een rondschriven van de Deutsche Imkerbund aan zijn leden. Ook de Joegoslavische dierenarts Dr. Sulimanovic publiceerde een artikel over *Varrona* in de Allgemeine Deutsche Imkerzeitung. Tijdens een studiejaar in Japan had hij de parasiet leren kennen.

Hoe ziet de mijt er uit?

De wijfjes zijn met het blote oog duidelijk zichtbaar. Het lichaam is 1.1 mm lang en 1.5 mm breed; sterk door verharde chitine en bruin gekleurd. Ze zijn iets kleiner dan de bekende bijenhuis (*Braula coeca*), maar platter en hebben als alle mijten 8 poten i.p.v. de 6 van de insekten. Mijten behoren tot de klasse van de spinachtigen. Deze wijfjes leven uitwendig op de volwassen bijen, maar ook op de larven en de poppen. Bij volwassen bijen zitten ze op de dunne huidgedeelten tussen kop en borststuk, tussen borst en achterlijf en tussen de eerste drie segmenten van het achterlijf, steeds aan de zijkanten. Met hun stekend-zuigende monddelen zuigen ze het bloed van de bij (de haemolympe, die vrij door het insektenlichaam stroomt) op. Het mannetje is 0.8 mm lang en bijna rond; de huid is dunner en de kleur grijswit of geelachtig.

Alle drie de geslachten van de bij worden aangetast; bij voorkeur de darren; 10-20 mijten op één bij komt voor. De uiteinden van de poten zijn veranderd in zuignapjes, zodat de mijten zich zonder moeilijkheden op de bijen en ook in de vlucht kunnen vasthouden.

Levenswijze

Het wijfje legt op de wand van de cellen met open werkster- of darrenbroed 3-4 en meer eitjes. Uit deze eitjes ontstaan in de gesloten cellen uiteindelijk mijten, die de uitgegroeide bijen infekteren en met hen tevoorschijn komen. Vele bijen komen reeds „aangeslagen” te voorschijn. De mijten leven van hetzelfde voer als de larven, misschien ook van de haemolympe van larven en poppen. De meningen van de deskundigen hierover zijn verdeeld. Ontwikkelingsduur van de mijten is 7-8 dagen.

De mannetjes doorlopen hun ontwikkeling uitsluitend in de cellen van de raten; de parasieten op de bijen zijn de wijfjes. Deze overwinteren ook op volwassen bijen.

De bevruchting van de mijten vindt in de cellen plaats; de mannetjes sterven hierna.

Ziekteverschijnselen

Gedurende 1 à 2 jaar na de infectie is er weinig of niets te merken van de parasieten. Maar dan gaan de volken er zichtbaar onder lijden; in het derde jaar al kan het gehele volk ter ziele gaan. Het is niet onmogelijk (evenals aangenomen wordt bij Nosema en acariose) dat de verzwakte bijen gevoelig worden voor infecties door andere, minder bekende ziekteverwekkers.

In het voorjaar is het aantal mijten het kleinst; in de loop van de zomer neemt het aantal sterk toe, met een maximum in de herfst. Iedere winter gaat een deel van de mijten verloren door de koude; in landen met een lange winterzit kan daardoor de verzwakking van een bijenvolk sterk worden vertraagd.

Sterk aangetaste volken zijn te herkennen doordat men de mijten op de vliegplank en/of bodemplank kan vinden. Nog beter gaat dit, als men in de herfst een papier door het vlieggat over de bodem naar binnen schuift. In het voorjaar kan men dan tussen het mul naar de mijten zoeken (b.v. met een loupe). Verder ziet men dat een deel van het broed sterft en dat volwassen bijen niet meer kunnen vliegen.

Een snellere herkenningmethode bestaat uit hetzelfde papier op de bodemplank en toepassing van een rookmiddel. De mijten vallen dan binnen een half uur al op dit papier. Voor onderzoek in het laboratorium wordt ook wel een warmtebehandeling op ± 100 bijen in een broedstof toegepast: 10-15 minuten bij 46-49°C.

Verspreiding

Waarschijnlijk is, dat door de overlapping van de verspreidingsgebieden van onze westerse bij en de oosterse bij, de eerstgenoemde de parasiet van de laatste heeft overgenomen: onze bijen zijn in staat de oosterse bijen te beroven! Evenals bij acariose vindt de verspreiding plaats tussen de volken door vervliegen, roverij, zwermen en transport van koninginnen en/of gehele volken. De eerste aantasting van de westerse bijen werd in Japan gevonden, thans is het daar de belangrijkste plaag! Hoe de verspreiding verder is gegaan, is nog niet duidelijk. Wel is bekend, dat zowel het oosten van Siberië, Siberië zelf, Europees Rusland (de Krim) als Bulgarije besmet zijn. Ook in Polen en vermoedelijk ook Roemenië zijn infecties vastgesteld.

Veel indruk op de Westeuropese congresbezoekers in Moskou maakte het bericht, dat alle 400 volken van de bijenstand van de Timiriazeff Academie te Moskou vernietigd moesten worden; het bijenmateriaal werd gedesinfecteerd en nieuwe volken van elders aangekocht.

De mededelingen op het congres te Grenoble in 1975 waren voor de Franse veterinaire dienst aanleiding de rechtstreeks uit het Kaukasusgebied geïmporteerde koninginnen in quarantaine te plaatsen.

Volgens Prof. Morse (Gleanings nov. '76) zou deze mijt ook al aanwezig zijn in Zuid-Amerika, nl. in Paraguay (met een zending koninginnen uit Japan!)

Bestrijding mogelijk?

Vele mijten dodende middelen (acariciden) zijn inmiddels in Rusland beproefd, volgens Poltev 23 preparaten. In hun uitwerking zouden ze alle vrijwel gelijk zijn; een 100% doding van de mijten is nog in geen geval gelukt. Het Zwitserse middel tegen acariose: Folbex, zou in een veel sterkere concentratie moeten worden toegepast, met als bijkomend nadeel: verlies van de moeder. Andere berichten spreken van betere resultaten; een veel genoemd middel is ook Phenotiazine.

Bij aantasting door de Varroa mijt in een „vrij” gebied in Rusland worden alle volken van één stand vernietigd. De raten worden opgesmolten en kasten en raampjes zorgvuldig ontsmet. Een beleid dus, zoals wij (en Noord-Duitsland) kennen bij aantasting door de ons bekende mijtziekte, veroorzaakt door de inwendige mijt Acarapis woodi.

Gevolgtrekkingen

Het is geen wonder, dat men in Duitsland en Frankrijk geschrokken is van de snelle verspreiding van deze nieuwe parasitaire mijt. Vooral de verzending van koninginnen over de gehele wereld (Japan, Zuid-Amerika) kan desastreuze gevolgen hebben. De import en ontsnapping van de Oostafrikaanse bij in Zuid-Amerika ligt nog vers in het geheugen.

Het is ook wel duidelijk, dat we met de eigen klandestiene import van wat voor soort moeren ook (met of zonder z.g. gezondheidsverklaringen) niet alleen de bekende mijtziekte (acariose) en/of Amerikaans vuilbroed kunnen binnenslepen, maar ook deze nieuwe ziekte.

Eindelijk wordt men ook in onze buurlanden wakker ten aanzien van de gevaren aan deze „vrije” import verbonden. Het binnenslepen van besmette moeren uit Z.O.-Europa (b.v. Joegoslavië) in West-Europa gaat tot de mogelijkheden behoren.

Maar dank zij de schrik van de symposiumbezoekers in Moskou en de openheid van de Russische en Bulgaarse onderzoekers zijn wij ook gewaarschuwd!

Rijksbijenteeltconsulent,
Hilvarenbeek

Heeft een hoogspanningsleiding invloed op onze bijen (II)

Er zijn de laatste tijd in de Engelse pers een aantal publikaties verschenen waarin wordt gesteld dat bijen die onder of in de onmiddellijke nabijheid van hoogspanningskabels zijn geplaatst een afwijkend gedrag vertonen.

Bij monde van Dr. Eva Crane heeft de Bee Research Association een waarschuwing uitgegeven aan alle imkers om hun bijen, indien mogelijk, op flinke afstand te plaatsen van genoemde kabels en wel minstens zo ver als de hoogte van de kabels tot de grond. Wat is namelijk het geval: er is gebleken dat bijen onder invloed van het elektrisch veld onrustig en over-actief worden waarbij een soort stress toestand ontstaat. Weliswaar wordt er meer honing verzameld, maar de bijen zijn ook sneller afgeleefd en sterven eerder.

Deze „overspannen” toestand verbetert niet het humeur van de bijen. Er zijn meldingen van verhoogde steeklust. Dr. Crane stelt echter dat de signaleerde agressieve houding in wezen een afwerende houding is omdat de bijen o.i.v. het elektrisch veld nerveus waakzaam zijn en zich doorlopend bedreigd voelen.

Hoe het komt dat elektriciteit als een pep-pil op de bijen werkt is nog een raadsel. In Duitsland is een onderzoek gaande, omdat het probleem zich daar meer voordoet. De bijen worden er nl. vaak in de bossen geplaatst om van een dracht te profiteren en maar al te vaak is de enige weg door het bos ontstaan bij het plaatsen van een hoogspanningsmast.

Ook Duitse imkers spreken over verhoogde steeklust, zwermneiging (moet dit worden opgevat als een voorbereiding op het wegtrekken uit het elektrisch veld?) en snel afsterven van bijen.

Er zijn ook de resultaten gepubliceerd van een onderzoek dat in 1964 en 1969 aan de Universiteit van Freiburg is ondernomen. Het eerste jaar was een goed honingjaar en de volken die onder een hoogspanningskabel van 110KV waren geplaatst verzamelden tweemaal zo veel honing als de overige niet onder de kabel geplaatste volken; 1969 was geen best honingjaar en de volken die nu onder de kabel (220 KV) werden geplaatst waren prikkelbaar, bouwden voortdurend zwermcellen en bleven in ontwikkeling achter.

Latere onderzoeken te Saarbrücken over de invloed van positieve en negatieve ionen op de honingbij brachten aan het licht dat de bijen door een hoge concentratie negatieve ionen in de lucht — hetgeen ook voorkomt vóór dat een onweersbui losbarst — prikkelbaar en agressief waren.

Ook zijn proeven genomen met kasten van polystyreen welke in een vertikaal elektrisch veld van 11KV/M werden geplaatst. Dergelijke woningen geven een betere isolatie tegen elektriciteit dan de vochtige houten kasten die op de grond staan.

De reacties van de bijen waren verbijsterend. Of ze gingen er binnen de kortste tijd vandoor of ze sloten alle kieren, inclusief het vlieggaat, af met propolis waardoor een gebrek aan zuurstof ontstond. De bijen verkeerden in een dusdanig opgewonden toestand dat de temperatuur tot catastrofale hoogte opliep waarna de raten smolten en van het volk niets overbleef dan een levenloze brij.

Wat betreft de verhoogde zwermneiging c.q. het wegtrekken van de stroombron kan het ook best zijn dat de bijen het experimenteren beu zijn.

(The Guardian/Bee World).

J. A. Zoet, Nieuw Vennep

De zorg voor arme mensen was in vroeger tijd een taak van particulieren en het was natuurlijk gepast voor verleende gunsten op onderdanige wijze te danken.

Aan de imposante voorgevel van het Corvershofje (1721-23) op de Nieuwe Herengracht te Amsterdam is een marmeren plaat bevestigd met een gedicht van Matthias Brouerius van Niedeck, waaruit de volgende regels voor zichzelf spreken:

„Zo weldoen dank verdiend en armenzorg beloning. Druipt Corvers naam en Trips op yeder tong als honing.”
Chr. Maillie

NIEUWE PRODUCTIEMETHODEN IN HET BIJENHUIS

Na een eeuwenlange korvenperiode ontdekten men dat het imkeren met kasten tot aanmerkelijk grotere resultaten leidde; de Amerikaan Langstroth was hierbij de grote uitvinder. Dat er niettemin nog steeds op verschillende plaatsen met korven wordt gewerkt, getuigt van een grote behoudzucht onder de imkers. Helaas vormt dit conservatisme een rem op de ontwikkeling van de bijenteelt. Indien we een blik werpen op de landen, waar de imkerij meer professioneel wordt bedreven, dan zien we ontwikkelingen, waaraan we niet zonder meer kunnen en mogen voorbijgaan.

Op het gebied van de bijenwoningen bespeuren we een snelle opkomst van „hechthout exterieur“, de toepassing van doelmatiger constructiesystemen en het gebruik van bouwpakketten voor de Doe Het Zelfer. Bij deze aspecten staan drie punten voorop, t.w. duurzaamheid, kostenbesparing en zelfwerkzaamheid.

Hechthout exterieur (ook wel watervast multiplex of betontriplex genoemd) is geen nieuw produkt, wel breidt de toepassing van dit materiaal zich jaarlijks uit. In Amerika zien we dan ook, dat „exterior grade plywood“, zoals daar genoemd, het van ouds in gebruik zijnde grenehout (red cedar en oregon pine) meer en meer gaat verdringen.

Daar grenehout in ons land moeilijk verkrijgbaar en voorts nog al kostbaar is, vormt dit een reden te meer ook hier de boot niet te missen en tijdig over te gaan op het water- en weerbestendige hechthout. Een groot pluspunt van dit materiaal is dat het krimp- en trek vrij is; verder verschaft het de mogelijkheid te werken met complete schotjes, een voordeel t.o.v. gewone houtsoorten, die in de vereiste breedten nog al prijzig zijn. Voor deskundigen is het reeds een uitgemaakte zaak, dat hechthout voor bijenkasten de oplossing voor de toekomst is; men is voorts van mening dat het toenemend gebruik van hechthout de ontwikkeling van kunststofkasten wel eens zou kunnen vertragen; voorts wordt olie, het basisprodukt voor „plastic“ gaandeweg duurder.

's Werelds meest verbreide kast, de Langstrothkast, waarvan onze spaarkast is afgeleid, schijnt ook bij deze ontwikkeling weer in de voorste

gelederen te lopen; dat geschiedt notabene in een land, waar grenehout volop verkrijgbaar is.

Een keuze tussen de enkel- of dubbelwandige kast behoeven we niet meer te overwegen, dat is reeds een uitgemaakte zaak; overigens vormde dat geenszins het grote probleem; bepalend is, dat in een kast sterke en geen zwakke (korf)-volkje's thuishoren.

De spaarkast zal danook binnenkort in een hechthoutconstructie op de markt verschijnen, zowel in de normale samenstellende delen als in bouwpakketvorm.

Daar het gebruik van goed materiaal samen dient te gaan met een efficiënte constructie, werd ook aan dat aspect aandacht geschonken.

Na raadpleging van meerdere deskundigen en in navolging van de constructie van de Langstrothkast, werd gekozen voor het systeem van hoekvertanding om de kastschotjes aan elkaar te bevestigen. Zwitserland nam enkele jaren geleden een zelfde beslissing.

Hiertoe schafte de Vereniging een hoekvertandingsmachine aan, die inmiddels met succes in bedrijf is genomen.

Met behulp van deze tandverbinding, mede door het gebruik van hechthout is het thans mogelijk geworden perfect passende bouwpakketten te fabriceren. De produktie van deze pakketten in iedere gewenste samenstelling komt in grote mate tegemoet aan de wens van de moderne doe-het-zelfer en aan het tijdens cursussen gezamenlijk in één avond assembleren van een complete bijenkast. Aankoop als bouwpakket met een goede bouw instructie geeft uiteraard een grote kostenbesparing en de genoegdoening zelf een kast te kunnen fabriceren.

Zonder reeds in details te treden, zij opgemerkt dat de wanddikte 18 mm is gebleven, zulks om de onderlinge verwisselbaarheid met reeds geleverde spaarkasten te handhaven.

De constructie van de vliegplank heeft eveneens een aanzienlijke verbetering ondergaan. Op verzoek kan de bodemplaat voorzien worden van bodemventilatie, t.w. twee ronde gaten van 8 cm diameter in de beide achterhoeken. Daar het soortelijk gewicht van hechthout even boven dat

van gewoon hout ligt, zal de nieuwe kast iets „gewichtiger“ zijn, waar echter een grotere soliditeit tegenover staat.

Dan nog een opmerking aan het adres van imkers, die het hout nog altijd willen laten „ademen“. Bij de laatste officiële op de bijeninstituten in Duitsland samengestelde opleidingsinstructies adviseert de D.I.B. houten- en kunststofkasten inwendig met een vochtafdichtende lak te bewerken, niet zozeer om het hout te beschermen, doch om het condenswater snel af te voeren. Hiermede wordt tegemoetgekomen aan de natuur, dat doen bijen immers ook, zij het met „propolislak“.

De spaarkast, zesramer en drieramer zullen alle v.w.b. hun constructie zoveel mogelijk genormaliseerd worden; bouwtekeningen dezer kasten zullen binnenkort verkrijgbaar worden gesteld.

Dit waren dan de eerste gegevens rond de lo-

pende ontwikkelingen in ons Bijenhuis; laten we ons hierbij goed bewust zijn van het feit, dat we bij voortduring lering moeten trekken uit de ervaringen van de groot-imkerij elders en ons niet uitsluitend moeten laten leiden door ervaringen uit eigen land; helaas loopt onze imkerij bepaald niet in de voorste gelederen.

Tot slot willen we u niet onthouden, dat in Amerika reeds met succes wordt gewerkt met kunststofraampjes (type Hoffman, zelfafstandschepend, m.a.w. geen afstandsblikjes of afstandstrepes nodig); de ontwikkeling in dat verband wordt nauwlettend gevolgd. Spoedig hopen we u hieromtrent nader te informeren. Ook op het terrein van de zwermverhindering, waarbij gebruik gemaakt wordt van verticale roosters, schijnen zich interessante ontwikkelingen voor te doen.

J. J. Speelziek

OFFICIELE MEDEDELINGEN

*Wij introduceren bij u
onze nieuwe algemeen secretaresse
Mevr. Th. Rive-v. Bönninghausen*

Per januari j.l. heeft het hoofdbestuur benoemd als Algemeen Secretaresse van onze Vereniging mevr. Th. Rive - v. Bönninghausen uit Vleuten als opvolgster van de heer G. v. d. Weert. In verband met de reorganisatie zal zij op part-time basis bij ons werkzaam zijn ofwel in een halve dagtaak. Graag willen wij dan ook onze nieuwe functionaris bij u introduceren. Mevr. Rive - v. Bönninghausen is van geboorte afkomstig uit Twente en het agrarische leven is haar dan ook niet onbekend. Nu woont zij al weer vele jaren in Vleuten, ook in een agrarisch gebied met veel glastuinbouw maar ook fruitteelt. Zij is getrouwd, 32 jaar en heeft 3 kinderen. Met de bijen is zij van jongsaf vergroeid want haar vader was imker, en zij heeft zelf ook reeds enige jaren bijen. Het verenigingsleven heeft haar altijd bijzonder aangetrokken en zij is daar ook in werkzaam geweest. Ook was zij enige tijd werkzaam op een Landbouwhogeschool in Duitsland en beheerst de moderne talen in woord en geschrift. Met veel enthousiasme is zij aan haar nieuwe taak begonnen en zij hoopt dan ook met het Hoofdbestuur, afdelingen en leden prettige en goede contacten te onderhouden en veel te doen aan de Bevordering der Bijenteelt, en ten dienste te staan van onze leden. Elke dinsdag en

donderdag is zij op het Bijenhuis te Wageningen aanwezig.

Ondergetekende zal haar inwerken in deze functie maar wil nu reeds de afdelingen en leden dankzeggen voor hun medewerking en begrip in de periode vanaf april 1974 tot nu toe waarin hij als Dagelijks Bestuurslid het secretariaat waarnam in deze moeilijke periode voor onze Vereniging.

Hiermede wil hij dan onze nieuwe algemeen secretaresse bij u inleiden en haar een goede en vruchtbare tijd bij onze Vereniging toewensen.

C. Pater Jzn.

Jaaroverzicht 1976

Zwartewaal, 17 december 1976.

Aan de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland,
WAGENINGEN

Mijne Heren,

Hierbij ontvangt U een verslag over het boekjaar 1975/'76. Als bijlagen zijn hieraan toegevoegd de balansen per 31 oktober 1976 van de verschillende afdelingen; de samengestelde balansen per 31 oktober 1975 en 1976 met de bijbehorende winst- en verliesrekeningen; de hierbij behorende specificaties en de begroting 1977/'78.

Deze zijn door ons samengesteld aan de hand van de steekproefsgewijze door ons gecontroleerde administraties.

De administraties werden dit boekjaar veel beter verzorgd dan in de afgelopen jaren het geval is geweest.

De kasverschillen bij afd. Handel waren f 104,79, welk bedrag een samenstelling is van diverse kleine verschillen in de winkelkas.

Zoals gebruikelijk is op de verschillende reserverekeningen

5% rente bijgeschreven. Dit percentage is eveneens verrekend tussen de afdelingen onderling.

Ten laste van het Voorzieningsfonds is f 2.500,— gebracht wegens aanvullend pensioen van de Heer R. P. Groenvelt, t.w. f 700,— over de periode april-oktober 1975 en f 1.800,— over de periode november 1975 - oktober 1976.

In 1976 had de vereniging 5340 betalende leden en 166 verspreide leden. T.o.v. 1975 betekende dit een kleine stijging.

De resultaten van afd. Suiker lieten niet toe om, zoals gebruikelijk was, de premie voor de verzekering bijenvolken hieruit te betalen. Deze premie is geheel t.l.v. de afd. Vereniging gekomen.

Voor de begroting 1977/'78 is uitgegaan van de door het Hoofdbestuur voorgestelde quotumverhoging tot f 31,50.

De afd. Handel had t.o.v. 1974/'75 een omzetstijging van f 121.328,— d.i. ca. 39,6%. Het gemiddelde bruto-winstpercentage daalde echter van 48% in 1974/'75 tot 35,4% in 1975/'76.

Deze daling was in hoofdzaak het gevolg van het te lang handhaven van de oude prijzen en het, als gevolg van ziekte van diverse personeelsleden, onvoldoende kunnen produceren van kasten en andere houtwaren.

Ook de sterk gestegen omzet vergde veel extra mankracht waardoor personeel aan de fabricage afdeling moest worden onttrokken.

Van het debiteurensaldo per 31 oktober 1976 ad. f 20.738,33 was bij het opmaken van dit verslag f 5.359,85 nog niet ontvangen.

Op het pand werd bij afd. Suiker dit jaar f 8.000,— afgeschreven. De afd. Vereniging werd voor f 2.500,— huur belast, de afd. Handel voor f 5.500,—.

In de exploitatiekosten van het pand ad. f 6.363,47 zijn begrepen belastingen, onderhoud en verzekering.

Hoogachtend,
ACCOUNTANTSKANTOOR W. H. VAN MOURIK.

AFDELING VERENIGING

Balans per 31 oktober 1976

	Gld.	Gld.		Gld.	Gld.
Effecten		2.500,—	Kapitaal per 1 november 1975	23.507,93	
Materiaal		818,—	af: verlies op verkochte effecten	8.416,16	
Bijental		1.706,43		15.091,77	
Debiteuren, te vorderen kosten enz.		6.886,76	af: nadelig saldo 1975/'76	8.198,76	6.893,01
Lening, u.g. Commissie Kon. Teelt	2.152,35		Reserves:		
af: batig saldo 1975/'76	100,52	2.051,83	Tentoonstellingsfonds		5.110,32
Afdeling Handel		26.417,37	Voorzieningsfonds		33.417,70
Afdeling Suiker		43.949,99	Nog te betalen:		
Spaarbank		882,73	Onkosten, enz.		37.792,08
		85.213,11			85.213,11

Exploitatie-rekening over 1 november 1975 - 31 oktober 1976

Afschrijving materiaal	812,—	Quotum	114.450,93
Salaris secr.-penningmeester	36.344,20	Verspreide leden	4.626,25
Salaris kantoorhulp	8.503,—	Interest	2.217,12
Werkzaamheden derden	176,—	Advertenties	5.702,90
Sociale lasten	3.752,84	Ziekengelden	15.498,74
Reis-verblijfskosten secr.-penningmeester	99,70	Nadelig saldo	8.198,76
Maandschrift	57.200,93		
Onkosten hoofdbestuur	3.766,01		
Onkosten Algemene Vergadering	1.551,—		
Propaganda	174,17		
Algemene onkosten	5.084,33		
Huur kantoorruimten	2.500,—		
Contributies Kon. Nederl. Landbouw Comité, N.F.O., enz.	225,17		
Accountantskosten:			
normale werkzaamheden	1.200,—		
extra werkzaamheden	2.200,—		
van Kraaikamp	1.686,60		
Imkersdag	829,36		
Bibliotheek	582,43		
Verzekering bijenvolken	4.001,84		
Tentoonstellingsfonds	250,—		
Bijdrage voor deelneming aan congressen	200,—		
Bijdrage wetenschappelijk bijenteeltonderzoek			
Landbouw Hogeschool	550,60		
Bijdrage voorzieningsfonds	5.506,—		
Kosten waarneming voor secr.-penningm., incl. reis- en verblijfskosten	5.998,52		
Vergoeding aan afd. Handel voor verleende diensten	7.500,—		
	150.694,70		150.694,70

AFDELING HANDEL

Balans per 31 oktober 1976

	Gld.	Gld.		Gld.	Gld.
Magazijninventaris	714,—		Kapitaal per 1 november 1975	neg. 2.890,50	
Kantoorinventaris	6.996,—		bij: nadelig saldo 1975/'76	neg. 13.955,27	neg. 16.845,77
Machines	15.049,—				
Research- en aanloopkosten	—,—	22.759,—	Algemene Bank Nederland N.V.		36.060,50
Goederen		140.222,35	Afdeling Suiker	63.581,09	
Debiteuren en te vorderen kosten		23.500,69	Afdeling Vereniging	26.417,37	89.998,46
Kas	1.470,92		Crediteuren	80.261,71	
Postgiro	7.024,47	8.495,39	Nog te betalen: onkosten, omzetbelasting, enz.	3.429,67	83.691,38
			Transitorische posten		2.072,86
		194.977,43			194.977,43

Exploitatie-rekening over 1 november 1975 - 31 oktober 1976

Afschrijving magazijninventaris	238,25		Omzet	427.318,66	
Afschrijving kantoorinventaris	1.238,85		af: kostprijs verkochte goederen	276.140,72	151.177,94
Afschrijving machines	3.591,—		Administratie suiker		1.375,—
Afschrijving research- en aanloopkosten	6.667,—	11.735,10	Ziekengeld		9.956,91
Verlichting en verwarming		5.306,57	Administratiekosten		164,25
Telefoon en porti		2.697,23	Vergoeding door afd. Vereniging		7.500,—
Advertenties		1.000,—	voor verleende diensten		13.955,27
Onkosten		4.404,89	Nadelig saldo		
Kantoorbehoeften		1.579,65			
Accountantskosten:					
normale declaratie	1.200,—				
extra werkzaamheden	2.300,—	3.500,—			
Salarissen		112.369,29			
Sociale lasten		20.031,09			
Emballage		1.587,15			
Interest		7.800,87			
Vrachten		360,96			
Kosten bijenmarkten		1.571,25			
Onderhoud machines		291,64			
Verzekeringspremie		1.765,19			
Reis- en verblijfkosten		773,70			
Verhuiskosten Krabbenborg		1.750,—			
Kasverschillen		104,79			
Huur bedrijfsruimten		5.500,—			
		184.129,37			184.129,37

AFDELING SUIKER

Balans per 31 oktober 1976

	Gld.	Gld.		Gld.	Gld.
Pand	491.860,—		Kapitaal per 1 november 1975		488.307,78
Menginstallatie en bascule	1,—		af: verlies op verkochte effecten	117,66	
Kantoorinventaris	2,—		lasten vorige jaren:		
Pallets	1,—		nagevorderde sociale lasten	1.652,95	
Vorkheftruck	900,—	492.764,—	terugbetaalde suiker 1974/'75	3.284,—	5.054,61
Aanlegkosten tuin		6.124,40			483.253,17
Voorraad mengmiddelen en zakken		1.520,54	af: nadelig saldo 1975/'76		8.074,43
Te vorderen en vooruitbetaald		523,—			475.178,74
Afdeling Handel		63.581,09	Crediteuren, onkosten enz.		12.352,45
			Afdeling Assurantie	11.977,42	
			Afdeling Vereniging	43.949,99	55.927,41
			Bouwaktie:		
			obligaties	13.675,—	
			hoekstenen	2.015,—	
			bouwstenen	5.364,43	21.054,43
		564.513,03			564.513,03

Exploitatie-rekening over 1 november 1975 - 31 oktober 1976

Suiker en zakken	163.776,62		Afdelingen en verspreide leden	173.656,09
Vrachten (inkomend)	3.901,28		Stalling caravans, e.d.	2.127,57
Verwerking en expeditie suiker	1.375,—	169.052,90	Ontvangen huur woning	2.770,80
Afschrijving pand	8.000,—		Huur ruimten afd. Vereniging en afd. Handel	8.000,—
Afschrijving vorkheftruck	1.250,—	9.250,—	Nadelig Saldo	8.074,43
Interest		667,04		
Onkosten		3.423,87		
Drukkosten obligaties		1.037,74		
Administratiekosten		1.375,—		
Accountantskosten:				
normale declaratie	1.200,—			
extra werkzaamheden	2.200,—	3.400,—		
Exploitatie pand		6.363,47		
Onderhoud machines		58,87		
		194.628,89		194.628,89

AFDELING ASSURANTIE

Balans per 31 oktober 1976

	Gld.		Gld.	Gld.
Afdeling Suiker	11.977,42	Kapitaal per 1 november 1975 bij: voordelig saldo 1975/'76	12.623,55 582,75	
		af: koersverlies verkochte effecten	13.206,30 1.228,88	11.977,42
	11.977,42			11.977,42

Exploitatie-rekening over 1 november 1976 - 31 oktober 1976

Voordelig saldo	582,75	Interest	582,75
	582,75		582,75

SAMENGESTELDE BALANSEN PER 31 OKTOBER 1975 EN 31 OKTOBER 1976

	1975 Gld.	1976 Gld.		1975 Gld.	1976 Gld.
Vaste middelen			Kapitaal	521.548,76	477.203,40
Pand	499.860,—	491.860,—			
Machines, enz.	27.814,—	24.481,—	Schulden op korte termijn		
Lening, u.g. Commissie Kon. Teelt	2.152,35	2.051,83	Algemene Bank Nederland N.V.	87.255,30	36.060,50
Research- en aanloopkosten	6.667,—	—,—	Crediteuren, te betalen kosten, vooruitontvangen, enz.	95.694,74	135.835,91
Bijental	—,—	1.706,43		182.950,04	171.896,41
Aanlegkosten tuin	—,—	6.124,40			
	536.493,35	526.223,66	Reserves		
Viottende middelen			Tentoonstellingsfonds	4.628,88	5.110,32
Effecten	34.500,—	2.500,—	Congressfonds	300,—	—,—
Debiteuren, te vorderen kosten, enz.	33.381,41	30.910,45	Voorzieningsfonds	28.963,53	33.417,70
Voorraden	146.462,70	141.742,89		33.892,41	38.528,02
	214.344,11	175.153,34	Bouwaktie	21.054,43	21.054,43
Betalingsmiddelen			Transitorische posten	—,—	2.072,86
Spaarbank	732,73	882,73			
Postgiro	6.063,45	7.024,47			
Kas	1.635,80	1.470,92			
	8.431,98	9.378,12			
Transitorische posten	176,20	—,—			
	759.445,64	710.755,12		759.445,64	710.755,12

SAMENGESTELDE WINST- EN VERLIESREKENINGEN OVER 1974/'75 EN 1975/'76

	1974/'75	1975/'76		1974/'75	1975/'76
Afschrijvingen	16.856,88	21.797,10		Gld.	Gld.
Salarissen	133.207,93	157.392,49	Quotum	101.134,95	119.077,18
Sociale lasten	22.802,77	23.783,93	Advertenties	4.761,45	5.702,90
Kosten voor waarneming secr.-penn.	4.688,85	5.998,52	Bruto-winsten	173.178,12	157.320,38
incl. reis- en verblijfkosten	48.939,37	57.200,93	Huur en stalling	2.901,82	12.696,37
Maandschrift	4.186,50	873,40	Interest	3.626,05	2.799,87
Reis- en verblijfkosten	4.073,74	4.001,84	Ziekengelden	19.319,42	25.455,65
Verzekering bijenvolken	37.545,35	40.527,27	Vennootschapsbelasting	394,—	—,—
Onkosten	—,—	8.000,—	Nadelig saldo	5.323,06	29.645,71
Huur	9.950,—	11.986,60			
Accountantskosten	13.770,42	8.467,91			
Interest	7.705,16	6.363,47			
Exploitatiekosten pand	600,—	—,—			
Pensioen	6.311,90	6.506,60			
Reserveringen en bijdragen	310.638,87	352.900,06		310.638,87	352.900,06

SPECIFICATIE, BEHORENDE BIJ DE BALANSEN PER 31 OKTOBER 1976

	Gld.	Gld.		Gld.	Gld.	Gld.
Debiteuren, te vorderen kosten, enz.			Kapitaal			
Afdeling Vereniging			Afdeling Vereniging	6.893,01		
Vooruitbetaalde kosten	1.276,40		Afdeling Handel	neg. 16.845,77		
Interest	55,—		Afdeling Suiker	475.178,74		
Advertenties	2.979,25		Afdeling Assurantie	11.977,42		477.203,40
Propaganda	1.038,15					
Statuten, oorkonden en diploma's	1.386,14		Crediteuren, te betalen kosten, enz.			
Commissie Kon. Teelt	151,82	6.886,76	Afdeling Vereniging			
			Maandschrift		2.000,—	
Afdeling Handel			Accountantskosten	1.200,—		
Debiteuren	20.738,33		Hoofdbestuur	2.759,86		
Ziekengeld	1.259,92		Bibliotheek	871,50		
Vooruitbetaalde kosten	417,20		Contributies	106,96		
Sociale lasten	1.085,24	23.500,69	Bijdrage Wetenschappelijk Bijenteelt- onderzoek	10.093,26		
			Imkersdag 1976	750,—		
Afdeling Suiker			Verspreide leden 1977	30,—		
Suiker	73,—		Quotum 1977	954,75		
Statiegeld	450,—	523,—	Gereserveerd 2 maanden quotum	20.325,75		
			Pensioen Groenveld	700,—		37.792,08
		30.910,45	transporteren			39.792,08

		transport:	39.792,08
Afdeling Handel			
Crediteuren		80.261,71	
Accountantskosten	1.200,—		
Omzetbelasting	1.043,68		
Interest	1.000,—		
Goederen en honing	185,99	3.429,67	83.691,38
Afdeling Suiker			
Crediteuren	717,24		
Accountantskosten	1.200,—		
Aanlegkosten tuin	1.320,—		
Verzekeringspremie	1.062,91		
Interest	900,—		
Vooruitontvangen			
stalling caravans, etc.	1.953,53		
Uit te betalen schade			
bijenvolken	5.198,77		12.352,45
			135.835,91

	Begroting 1975/'76 Gld.	Exploitatie 1975/'76 Gld.	Begroting 1976/'77 Gld.	Begroting 1977/'78 Gld.
Quotum	114.750,—	114.450,93	148.200,—	163.800,—
Verspreide leden	2.250,—	4.626,25	3.420,—	4.500,—
Interest	1.200,—	2.217,12	2.500,—	2.500,—
Verzekering bijenvolken	3.750,—	—,—	—,—	—,—
Advertenties	2.500,—	5.702,90	4.000,—	—,—
Ziekengelden	—,—	15.498,74	—,—	4.000,—
Nadelig saldo	—,—	8.198,76	—,—	—,—
	124.450,—	150.694,70	158.120,—	174.800,—

	Begroting 1975/'76 Gld.	Exploitatie 1975/'76 Gld.	Begroting 1976/'77 Gld.	Begroting 1977/'78 Gld.
Afschrijving materiaal	800,—	812,—	800,—	800,—
Salaris secr.-penn. (administrateur)	32.000,—	36.344,20	35.000,—	22.000,—
Salaris Kantoorhulp	7.500,—	8.503,—	10.000,—	15.000,—
Sociale lasten	6.000,—	3.752,84	7.000,—	8.500,—
Reis- en verblijfkosten	1.500,—	99,70	1.500,—	7.500,—
Kosten en waarn. voor secr.-penningmeester	—,—	5.998,52	—,—	—,—
Onkosten Hoofdbestuur	5.500,—	3.766,01	5.500,—	5.500,—
Onkosten Comm. Kon. Teelt	500,—	—,—	500,—	500,—
Alg. Vergadering	2.000,—	1.551,—	2.000,—	2.000,—
Propaganda	1.000,—	174,17	1.000,—	1.000,—
Examen Praktisch Imker	200,—	—,—	200,—	200,—
Maandschrift	48.000,—	57.200,93	62.500,—	70.000,—
Alg. onkosten, drukw. en kantoorbehoefden	5.000,—	5.084,33	5.000,—	5.000,—
Accountant	1.000,—	5.086,60	1.200,—	1.200,—
Imkersdag	500,—	829,36	500,—	500,—
Bibliotheek	500,—	582,43	500,—	500,—
Verzekering bijenvolken	3.750,—	4.001,84	4.200,—	14.250,—
Contributies K.N.L.C., enz.	175,—	225,17	200,—	225,—
Congresfonds	200,—	200,—	200,—	200,—
Tentoonstellingsfonds	250,—	250,—	250,—	250,—
Bijdrage Wetenschappelijk Bijenteeltonderzoek	—,—	—,—	—,—	—,—
Landbouw Hogeschool	510,—	550,60	530,—	550,—
Nationale Honing Tentoonstelling	400,—	—,—	400,—	400,—
Pensioen	600,—	—,—	—,—	—,—
Bijdrage voorzieningsfonds	5.100,—	5.506,—	5.300,—	5.500,—
Afschrijving tekorten 1973/'74	465,—	—,—	2.840,—	—,—
Vergoeding aan afd. Handel	—,—	—,—	—,—	—,—
voor verleende diensten	—,—	7.500,—	7.500,—	7.500,—
Bijdrage aan Afd. Suiker	—,—	2.500,—	2.500,—	2.500,—
voor gebruik Bijenhuis	—,—	—,—	—,—	—,—
Onvoorzien	1.000,—	—,—	1.000,—	3.225,—
Werkzaamheden door derden	—,—	176,—	—,—	—,—
	124.450,—	150.694,70	158.120,—	174.800,—

„Lichtmis en waskaarsen“

In 1134 schonk Ermgard, dochter van graaf Otto van Zutphen de kerk van Lochem met tienden en inkomsten aan het kapittel van de St. Walburgskerk te Zutphen. Bisschop Andreas van Utrecht maakte dit aan de proost en zijn twaalf kanunniken bekend in een brief gezegeld met rode was, waarbij hij vermeldt dat gravin Ermgard deze schenking deed voor het zieleheil van haar man Gerhard van Gelder en voor de verlossing van haar vader, moeder en broeders, met de bepaling dat daarvoor op de feestdag van Maria-reiniging steeds gewijde waskaarsen in de kerk zouden worden rondgedragen en ontstoken.

Het laatste heeft betrekking op de tekst uit Lucas 2 : 22-27, waarin de ouders van Jezus 40 dagen na Zijn geboorte het volgens de oude Mozaïsche wet voorgeschreven reinigingsoffer in de tempel kwamen brengen. Vanouds wordt die gebeurtenis door de rooms-katholieke kerk herdacht op 2 februari en Maria Lichtmis of ook wel Vrouwendag (Onze Lieve Vrouwe d.i. Maria) genoemd.

Het is een feestdag die in de oud-christelijke tijd enkele heidense romeinse feesten moest gaan vervangen. Allereerst was dat het Lupercalia, een op 15 februari (volgens onze tijdrekening twee maanden vroeger) gevierd herdersfeest ter ere van Lupercus (Wolfsafweerder, van lupus = wolf), een bos- en veldgod, die Landbouw en veeteelt beschermde en oorspronkelijk koning van Latium zou zijn geweest, de landstreek waarin Rome ligt. Hij werd wel gelijk gesteld met Faunus (Grieks: Pan) en dan afgebeeld met bokkepoten, sik en horens; het echte Faunalia-feest vond echter plaats op 5 december. De in geitevel geklede priesters (Luperci) moesten dan twee geiten en een herdershond slachten in de grot Lupercal onder de Palatinus, dat is de heuvel waarop het oudste Rome gesticht was door Romulus, die met zijn tweelingbroer Remus in dezelfde grot door een wolvijn was gezoogd. Van de huid der geofferde geiten werden ter plaatse riemen gesneden en daarmee liepen de priesters naar buiten en vooral vrouwen en meisjes moesten het dan ontgelden, want het rituele slaan is vanouds een reinigingsmiddel en bevordert de vruchtbaarheid.

In het voorjaar vierden de Romeinen van 12 tot 19 april de Cerealia ter ere van Ceres (Gr. Demeter) of Moeder Aarde, godin van de landbouw

en de veldvruchten, in het bijzonder het graan. Zij treurde om haar dochter Proserpina (Gr. Persephone of Core), die door Pluto (Gr. Hades), de god van de onderwereld, geschaakt was. Terwijl zij naar haar op zoek ging in de duisternis met een brandende kaars in de hand, raakte de natuur volkomen in de war. De gewassen verdorren en mens en dier leden honger.

Jupiter (Gr. Zeus), de zonnegod en vader van al het levende, zag dit gebeuren en gaf daarom toestemming dat Proserpina in het zomerhalfjaar naar de aarde mocht terugkeren, maar gedurende het winterhalfjaar in het dodenrijk moest blijven. Symbolisch betekent dit verhaal het herstel van de natuurlijke orde. Ontkiemen en oogsten, leven en dood horen bijeen en komen zelfs uit elkaar voort, opdat de eeuwige cirkelgang van het bestaan behouden blijft. Het zonlicht is daarvoor natuurlijk onontbeerlijk. Zo stonden de IJslandse vrouwen op de eerste dag van februari (Gôa) vroeg op en liepen in witte kleding drie keer om huis en erf en nodigden de ontwakende zon uit hun levenskracht, dus vruchtbaarheid te schenken, met de woorden: „Kom binnen, lieve Gôa; kom binnen in de hof. Blijf niet buiten in de wind op deze lange lentedag.“ Later op de dag kwamen zij dan bijeen om de terugkeer van de levensbron te vieren met een gemeenschappelijke maaltijd. Het is duidelijk dat deze zoonanbidding bedoeld was als een welkom voor de komende lente, die volgens de oude tijdrekening op 21 februari begon. Mogelijk heeft de rooms-katholieke kerk deze tijd daarom benut voor de naamdagen van heilige vrouwen als Maria, Agatha en Birgitta.

Op Maria Lichtmis werd in de middeleeuwen ook een mysteriespel opgevoerd, waarbij een knap jong meisje de figuur van Maria verbeeldde en een stoere jongeman werd gekozen als Jozef. Na afloop nam Maria plaats op een ezel, begeleid door Jozef. Geestelijke en wereldlijke autoriteiten volgden hen met de gewone burgers in processie door de stad, waarbij iedereen een brandende waskaars meedroeg.

Eeuwen tevoren had Justinianus I de Grote (527-565), de keizer van het Oostromeinse of Byzantijnse Rijk deze Lichtdag ingevoerd als afwering tegen de Zwarte Dood (de pest). Later bevestigde paus Innocentius II het feit dat het Candelaria of de Lichtmis in de plaats was gekomen van de genoemde heidense feesten om de christenen duidelijk te maken dat de ziel niet door bijgeloof maar slechts door Gods genade wordt gereinigd van de zonde. De kaars gemaakt van de zuivere was die door heilige bijen gewonnen wordt is een teken van het Eeuwige Licht dat de duisternis verlicht en tevens moet dienen „tot verlichting der heidenen“.

Chr. Maillie, Zutphen

MEDEDELINGEN VAN APIMONDIA

Onder de rubriek „Mededelingen van Apimondia” hopen we in de Benelux-imkerspers regelmatig terug te komen op actuele praktijkproblemen in verband met de bijenteelt teneinde het groot imkerspubliek zo goed mogelijk in te lichten over de permanente activiteiten van Apimondia. Hiermede voldoen we aan één van de doelstellingen van deze grote wereldorganisatie: het resultaat van wetenschappelijk onderzoek en technologisch ontwikkelingswerk op het gebied van de bijenteelt bij de individuele imker brengen.

Apimondia stelt een reeks publikaties ter beschikking, die we, naarmate de gelegenheid zich voordoet, zullen bespreken terwijl we de concrete weg zullen aanwijzen om de besproken uitgaven in het bezit te krijgen. Voor regionale en plaatselijke imkersverenigingen biedt dit een uitstekende gelegenheid om een bibliotheek ten behoeve van hun leden aan te leggen.

De publicaties van Apimondia verschijnen in 5 talen: frans, engels, Duits, Spaans, Russisch. We zullen over het algemeen de Franse en de Engelse titel opgeven, doch niets belet dat men bij een eventuele bestelling één van de drie andere talen opgeeft. Dit moge tevens een aansporing zijn, voor wie bereid is en de nodige energie kan opbrengen om de pen ter hand te nemen, om belangrijke delen van de Apimondia-publicaties in het Nederlands te vertalen en in de Nederlandstalige imkerspers te laten verschijnen.

L'Apitherapie aujourd'hui (Apitherapy today)

Deze uitgave van 1976 biedt een overzicht van de meest recente praktische bevindingen op het gebied van de apitherapie, d.i. de toepassing van de producten van de bijenkolonie op het menselijk organisme. De term „therapie” is hier breed opgevat en heeft niet alleen betrekking op het domein van de pathologie en het behandelen van ziekte toestanden; het betreft veeleer een verzameling van gegevens uit praktische studies, zowel over de samenstelling als over het gebruik van bijenprodukten en diverse han-

delspreparaten op basis van deze produkten in de menselijke voeding en de therapie, in overeenstemming met hun biologische waarde en eigenschappen.

Naast een overzicht van de normen voor een rationele voeding worden de samenstelling en het gebruik van de produkten van de bijenkolonie besproken: honing, pollen, bijenbrood, koninginnebrij, propolis, bijengif, was. Vervolgens worden een aantal medicamenteuse, hygiënische, cosmetische en voedingspreparaten, die in verschillende landen gecommercialiseerd worden, besproken.

Verder komen ook de dieetvoeding op basis van pollen in verband met de prophylaxie van de veroudering van het menselijk organisme, de sclerose en de algemene werkactiviteit aan de beurt. Tenslotte worden enkele apitherapeutische preparaten, die hun oorsprong vinden in de volksgeneeskunde, besproken (Chinees preparaat voor sclerosebestrijding; mengsel van honing en dennenknoppen voor behandeling van de ademhalingsstoornissen, enz. . .).

De uitgave „**L'apitherapie aujourd'hui**” (108 bladzijden), kan voor de gewenste Apimondia-taal besteld worden door overschrijving van 120 Bfr. (verzendingskosten inbegrepen) op de bankrekening van „Apimondia” no. 290-0127791-63 te Merelbeke (België).

Bestellingen na 1 maart kunnen slechts met enkele weken vertraging uitgevoerd worden, terwijl de prijs ondertussen zou kunnen gestegen zijn. Bij de bestelling duidelijk vermelden: „Apitherapie plus gewenste taal plus volledig adres”. B-9220 Merelbeke, Van Gansberghelaan 96.

Prof. Dr. O. Van Laere

Boekaankondiging

Den Naerstigen BYENHOUDER, door P. Nyland, der Medicijnen Doctor.

In de bekende serie Verkade's Albums, waarvoor thans weer zoveel belangstelling bestaat dat er regelmatig herdrukken van verschijnen — schreef Dr. Jac. P. Thijsse reeds in 1934 (De Bloemen en haar Vrienden, blz. 6):

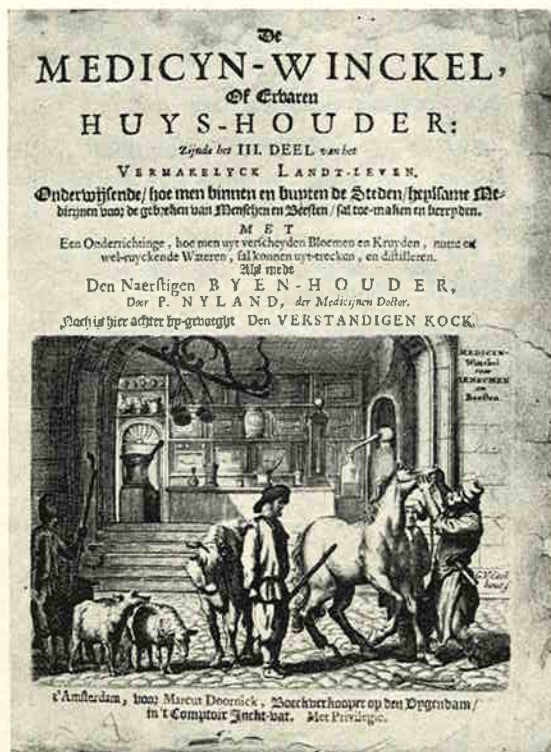
Mijn „Naarstige Bijenhouder" van 1683 zegt al: „Als men nu de Bijen in 't Laatste van Maert of April gekocht heeft, sal men die ter plaetsen, daar veel Boomen groeyen, gelijk Appelen, Peeren, kerssen, Krieken, Hagedoorn en andere Hoven, daar welriekende Bloemen wasen brengen, ofte omtrent daer de Ackers vol koolsaet en andere bloeyende gewassen zijn: want alsdan halen sij veel in van Honingh en Bijenbroot."

Deze „Naarstige Bijenhouder" beknopt, maar voor die tijd vooruitstrevend, is in feite geen

afzonderlijk werk, maar een bijvoegsel van een driedelig werk, getiteld „Het vermakelijck Landt-Leven" gedrukt met privilege van de Staten van Holland, waarvan wij hier het in het boek afgedrukte „extract" laten volgen:

„De Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, hebben by Brieven van Octroy, gedateert den 10. December, 1668 aen MARCUS DOORNICK, Boeckverkooper tot Amsterdam, verleent, om alleen te mogen doen Drucken en Verkoopen, voor den tijdt van 15. achter-een-volgende jaren, een Boeck genaemt *Het vermakelijck Landt-Leven, bestaende in drie Deelen*, eerst *Den Nederlandtschen Hovenier, met curieuse Platen verciert*, ten tweeden, *Den Verstandigen Hovenier*; ende ten derden, *DE MEDICIJN-WINCKEL; mitsgaders de Verstandige Kock, etc.* met Verbodt van het selve by yemant anders in geenderhande Talen te mogen Nadrukken of Verkoopen, in 't geheel of ten deele, in groot of kleyn Formaet, op alsulcke poenen en Amenden, als in 't selve Octroy breeder is begrepen.

Was ondertekent
Johan de Witt
Ter Ordonnantie van de Staten,
Herb. van Beaumont.

Het derde deel „De Medicynwinckel" had twee bijvoegsels t.w. onze „Naerstigen Byenhouder" en „Den Verstandigen Kock". Een foto van het titelblad van „De Medicynwinckel" gaat hierbij.

Voor degenen onder onze leden, die ook belangstelling hebben voor wat wij het randgebied van de imkerij zouden willen noemen n.l. dat deel dat niet rechtstreeks verband houdt met de hedendaagse rationele bijenteelt — het moge er vele zijn — hebben wij in beperkte oplage een facsimile-uitgave van de „Naerstigen Byenhouder" laten drukken. Echter niet van de oorspronkelijke uitgave van 1668, die nogal van de tand des tijds te lijden heeft gehad, maar van een latere uitgave van 1711 die overigens woordelijk gelijkluidend is.

Het boekje is tegen een civiele prijs bij het Bijenhuis verkrijgbaar.

H. G. M.

UIT DE JAAGKIEPS

Vliegrichting noord?

Vanouds streven vele imkers ernaar om hun bijenvolken met het vliegpat op het zuidoosten te plaatsen. „Ze worden dan 's morgens een uur eerder wakker om honing te halen en het vlieggat komt in de schaduw als de middagtemperatuur hoog wordt.”

Regelmatig protesteren imkers tegen deze opvatting. „Je moet bijen altijd in de schaduw houden, want de bij is een dier, dat in holle bomen nestelt, dus in de schaduw van een boom. Der Bien gehört im Wald, de bij hoort thuis in het bos.”

In ADIZ december 1975 schrijft onze Westduitse kollega K. Faszbander een pleidooi voor deze laatste opvatting. Hij zegt: van januari tot maart zijn warme zonnestralen de ergste vijanden van de bijen. Om mijn bijen blijvend tegen deze vijanden te beschermen, plaats ik mijn kasten met de vlieggaten op het noorden en het oosten. Ze staan allemaal als in het dichte oerwoud en ze krijgen de zon niet te zien. Dat is nu al 15 jaar zo en de voordelen zijn met geen pen te beschrijven, die moet je zien. Dan geeft onze kollega toch maar een beschrijving van de voordelen van het plaatsen van de volken in de diepe schaduw.

1. De hele winter door gebruiken ze weinig voer, doordat ze gedurende de winter en het voorjaar niet zijn blootgesteld aan sterk wisselende temperaturen. Met kasten, die aan de zon zijn blootgesteld, heb je die sterke temperatuurswisselingen wel. Het gevolg van mijn opstelling is: een zeer goede overwintering en weinig dode bijen.

2. De koninginnen worden bij mij allemaal gedwongen om laatbroeders te worden. Ze blijven vrijwel zonder broed zolang ze op de wintertros zitten, totdat ze door de hoge luchttemperaturen in de schaduw gewekt worden.

3. In het voorjaar gaan er geen waterhaalsters verloren. In die tijd is elke bij een belangrijk lid van het volk. Wat geeft het je, als je de bijen in de zomer en in het najaar goed verzorgt en ze goed inwintert, als de imker in het voorjaar zijn bijen lichtzinnig door de warme zon naar buiten laat lokken, waar ze in de schaduw of op de koude grond dood gaan?

4. De volken zijn hier erg zwermtraag. Om dat te bereiken behoeft ik geen doppen te breken enz. Wel laat ik ze flink bouwen.

5. De bijen, die in de schaduw staan, zijn erg zachtmoedig. Aldus onze kollega, die zijn volken al meer dan 15 jaar houdt „als in het dichte oerwoud”.

Baadt u in honing?

De Westduitse Dr. Karl Hoede uit Göttingen heeft een medicijn voor dat vermoeide en gespannen gevoel, dat veel mensen hebben na een drukke dag op kantoor of achter het stuur op de hedendaagse drukke en vaak verstopte wegen. Dat medicijn is: honing. Die honing eet je niet, maar je doet een eetlepel honing in het water van het bad, dat je 's avonds neemt. Het is het ideale middel om je te verzekeren van een goede slaap en dat je verlost van moeheid en nervositeit.

En het is niet alleen goed voor je gezondheid, maar je wordt er ook nog mooi van, het strijkt je rimpels glad. Nu we zo'n goede honinggoogst gehad hebben, zullen wel tal van imkers en hun vrouwen zich 's avonds in een honingbad laten zakken, zegt Scottish november 1975. Dat is wrange Schotse humor; in hetzelfde nummer zegt bijenteeltleraar Wicks, dat de honinggoogst in Schotland in geen 25 jaar zo slecht was als in 1975.

Stuifmeel

Dr. Sachs van het bijeninstituut te Stuttgart schrijft in Imkerfreund oktober 1975 o.a. het volgende.

De stuifmeelvoorraden van de overwinterende volken moeten voldoende zijn om de stuifmeelbehoefte van de volken te dekken tot het begin van de fruitbloei. In tijden waarin er rijke stuifmeeldracht is, moet de imker daarvoor stuifmeelramen oogsten. Dat doet hij het beste door de volken ruimte te geven in de onderbakken, waar ze hun broednest aanleggen. Het binnenkomende stuifmeel bergen de bijen dan graag in de raten boven het broednest op. „Stuifmeelfabrieken” noemt Sachs zulke volken. De raten vol stuifmeel uit deze stuifmeelfabrieken geeft Sachs in bovenbakken aan een paar volken, die het stuifmeel voor hem moeten verduurzamen. Daartoe voert hij deze volken flink. Ze bedekken de stuifmeelraten met een laag voer en ze verzegelen dat normaal. Het stuifmeel is nu beveiligd tegen schimmels en tegen stuifmeelmijten. Men moet deze raten bewaren in een

droge ruimte en men beschermt ze met para tegen wasmot. Vroeger dachten we, dat we onze wintervolken zulke stuifmeelraten als buitenste raten mee moesten geven. Daar zijn we van teruggekomen, zegt Sachs; we geven ze wat meer naar binnen toe, namelijk daar waar het volk direkt na de winter zit en zijn broednest aanlegt.

Afstand tussen de raten

De Italiaanse onderzoeker Alber bestudeerde de afstand, die bijenzwermen aanhouden tussen de raten die ze gaan bouwen en hij vond dat, van het hart van de ene raat tot het hart van de volgende raat gemeten, deze afstand varieerde tussen 30 en 35 mm.

Toen de losse bouw eenmaal uitgevonden was, moesten de bouwers van bijenkasten een zekere vaste afstand tussen de raten aanhouden. De bekende Amerikaan Hoffman, die het nog steeds algemeen gebruikte Hoffman-raam ontwierp, hield zich aan de natuurlijke raten, gebouwd door zwermen van de Duitse zwarte bij en hij hield als raatafstand 35 mm aan. Dadant en Engelse kastenbouwers namen de afstand iets groter, namelijk 37 mm. Russische onderzoekers namen de afstand veel geringer, nl. 30 à 31 mm. (Het bij ons in Nederland veel gebruikte afstandblikje is berekend op een afstand van 37 mm van raat tot raat.)

Alber vond nu, dat Italiaanse bijenzwermen, die in de vrije natuur bouwen, ongeveer 30 mm aanhouden, terwijl de carnica 35 mm afstand houdt tussen de raten.

Zwermen van volken met koninginnen van de bekende Italiaanse koninginneteler Piana brachten het nauwelijks tot 31 mm, wat precies overeenkomt met wat Russische onderzoekers het beste vonden voor de bijen uit het zuiden van Rusland, die tamelijk klein van stuk zijn.

In 1970 schreef dezelfde Alber al, dat de hoofdoorzaak van de kwaadaardige Nosemaziëkte samenhangt met te ver uiteengehangen raampjes in de bijenkasten en de titel van het artikel dat we aanhalen luidt dan ook: een eeuw lang verkeerde afstand van raat tot raat.

De afstand van uit darrecellen opgetrokken raten bedraagt volgens Alber 40 mm.

Alber schrijft niet over de invloed van de raatafstand op de honingopbrengst, maar de Nieuwzeelandse imker Bushby las van Albers onderzoeken in de tekst van de lezingen, die tijdens het bijenteeltkongres te Moskou werden gehouden. Bushby had tienraamskasten, maar hij verkleinde de afstand tussen de raampjes

zodanig, dat er elf raampjes gingen in een tienraamskast, wat ongeveer neerkwam op een raatafstand van 32 mm.

In New Zealand Beekeeper van augustus 1975 schrijft hij uitvoerig over zijn resultaten.

De elframers ontwikkelen zich in het voorjaar sneller, zegt hij. Hij meent ook te weten hoe dat komt. Bij de tienramers is er tussen twee raten plaats voor drie lagen bijen, maar als je elf raten in zo'n kast hangt, is er tussen de raten maar plaats voor twee lagen bijen. Die derde laag bijen doet niets anders dan het juiste mikroklimaat instandhouden tussen de (door een fout van de imker te ver uiteenhangende) raten.

Als die derde laag niet meer nodig is, kunnen deze nutteloze bijen zich nuttig maken, door nog een paar zijraten warm te houden. Het broednest omvat daardoor méér raten en we krijgen 25% meer broed en dus een snellere ontwikkeling van het volk. De honingooft uit de elframers was, aan de lage kant geschat, 25% hoger dan de oogst uit de tienramers. Aldus onze Nieuwzeelandse kollega.

DE BOZIGE BIJ

Een bij, wiens naam niet wordt genoemd, had heel zijn leven blij gezoemd en zei: Thans heb ik het bekeken, Nu wil ik graag eens iemand steken.

En dan het liefste in de neus, Dat lijkt mij nou zo curieus.

Het werd een moeilijke keuze, Er waren namelijk vele neuzen.

Er waren neuzen in de straten, in alle kleuren, alle maten.

En als hij dacht: Die moet het wezen, dan dacht hij verder: Oh nee DEZE.

Maar als hij daarin wilde prikken, dan zag hij weer een andere dikke.

En toen de nacht was aangebroken, had hij nog nergens in gestoken.

En alle neuzen waren binnen, en sliepen samen met hun kinnen.

De bij is ook naar huis gevlogen, met grote tranen in zijn ogen.

En hij sprak tot zijn moederlijn: Mama, het heeft niet mogen zijn.

De redactie meent U dit gedicht van de bekende schrijfster Annie M. G. Schmidt en voorkomende in de Prisma-uitgave „Het gevleugelde Hobbelpaard“ niet te mogen onthouden.

(Met excuus aan de Heer G. A. v. H. te S.).

De lezer schrijft

HONING WINNEN OP DE VOORJAARSDRACHT

In een vorig artikeltje (no. 7/8 aug. '76) heb ik u beloofd eens te vertellen, hoe het mogelijk is om van een onversterkt bijenvolk, met geringe kans op zwermrust, veel honing te winnen op de voorjaarsdracht. Welnu, daar het mijn wens is, dat ook de minder gestudeerden onder ons mij zullen begrijpen, zal ik mij onthouden van parlementaire taal en vreemde woorden en u op eenvoudige wijze trachten bij te brengen, hoe ik dit voor elkaar krijg.

We beginnen bij de inwintering. Volken, die van de nazomerdracht thuis komen met minder dan, zeg 4 ramen broed, kunnen we als het weer nog meezit, proberen nog wat broed aan te laten zetten door deze langzaam nog een tijdje te voeren (ik geef elk etmaal een jampotje). De koningin zal dan, ook als ze al was gestopt met eitjes leggen, nog een flink tijdje blijven doorleggen en er kan zich dan voor de winter nog een aardig broednestje vormen. De veronderstelling, dat de bijen dan te veel zouden slijten is natuurlijk dwaasheid, eenvoudig omdat de broedaanzet normaal doorgaat en er dus sprake is van een verschuiving. We maken als het ware de zomer wat langer en bijen, die nog niet geboren zijn, kunnen volgens mijn bescheiden mening erg moeilijk versleten raken. We moeten trachten voor de winter niet veel bijen, maar veel broed in de kasten te krijgen. De bijen, die uit dat broed komen zijn de beste bijen voor het voorjaar, dus hoe meer hoe liever. Mindere volken kunt u het beste maar samenvoegen voor de winter, dat spaart u suiker en ellende in het voorjaar.

Nadat onze bijtjes in het voorjaar enige weken behoorlijk hebben gevlogen en we hebben waargenomen, dat allen goed met stuifmeel thuis komen, kunnen we langzamerhand op een mooie dag eens een eerste controle houden. De meeste volken zullen dan zo'n 5 ramen broed en eitjes hebben. Nu haal ik altijd de kantramen aan weerskanten, die meestal vol verzegeld voer zitten, uit de kast en hang tussen het raam met stuifmeel en voer en het eerste raam met broed en eitjes aan weerszijden een raam met een vel kunstraat. De bijen zijn u hiervoor zeer dankbaar en tonen dit, door zeer spoedig dit raam uit te bouwen en in gebruik te nemen.

Spoedig zal de koningin 8 ramen belegd hebben en nu is het tijd om in te grijpen, want zodra Hare Majesteit moet gaan zoeken naar open cellen om haar eitjes in te kunnen leggen, ontwikkelt zich de zwermneiging, wat zich uit, door het bouwen van darrenraat. Dit moeten we nu juist zien te voorkomen.

We maken nu tien broedramen klaar met kunstraat en hangen deze in een lege broedkamer.

Hiermee gaan we naar de te behandelen kast en halen hiervan de gehele broedkamer met broed van de bodemplank af en vervangen deze door de br.k. met kunstraat. Hieruit halen we nu, al naar gelang van weersgesteldheid en de drachtmogelijkheden, 2 tot 4 ramen uit het midden. Er blijven er dus 8 of 6 hangen. Nu zoeken we uit de even terzijde geplaatste broedkamer met broed en bijen, het raam met de koningin (geknipt en gemerkt) en plaatsen dit in zijn geheel in het midden van de br.k. met kunstraat.

Ook alweer naar gelang van de weersomstandigheden en dracht, kunnen we voor de zekerheid nog een raam met broed en bijen erbij hangen. De open ruimten tussen het broed en de vellen kunstraat kunt u nu aanvullen met uitgebouwde ramen, dus in het geval, dat u 8 vellen kunstraat hebt gebruikt bent u klaar met het inhangen van de 2 ramen met broed en in het 2de geval moet u aan weerszijden van deze 2 ramen nog een uitgebouwd raam plaatsen. Nu heeft u in de broedkamer met broed en bijen een open ruimte gekregen door het uithalen van die 2 ramen broed en bijen. Die ruimte laat u verdwijnen door het broed tegen elkaar aan te schuiven, waardoor u aan weerszijden aan de buitenkant een uitgebouwd raam of als dit niet voorradig is een vel kunstraat moet hangen. Nu legt u het rooster op de broedkamer op de bodem en plaatst hierop de br.k. met broed en bijen. Is er dracht, wat om deze tijd van het jaar altijd wel zo zal zijn, dan komt boven deze 2 br.kamers nog een honingkamer, want als er gehaald wordt zijn die 2 bijgehangen br.k. ramen in de bovenste br.k. zeer spoedig vol en moeten de bijen wachten totdat er broed is uitgelopen, om de honing te kunnen opbergen.

Na circa 8 dagen moet de bovenste br.k. grondig worden nagezien op eventuele redcellen. De jonge bijen, die in deze ruimte uitlopen komen n.l. nog niet beneden en kunnen zich daar-

door moederloos gaan voelen. In zeer veel gevallen blijken er geen doppen te zijn aangezet, maar het risico is te groot, dus nakijken en alle ramen stuk voor stuk even boven de kast afslaan om goed in alle kantjes en hoekjes te kunnen loeren. Een over het hoofd gekeken dop kan de hele zaak bederven.

Bij goede dracht zal na 14 dagen de h.kamer wel geslinderd kunnen worden. Zorg ervoor, dat er een vervangende h.k. gelijk opgezet wordt, als u de volle er afhaalt. De dracht is nog in volle gang.

Na 3 weken is het broed uit de bovenste br.k. uitgelopen en deze zal grotendeels vol honing zitten. Nu gaan we eens beneden kijken. Dat ziet er niet slecht uit. Alle ramen uitgebouwd en alweer 8 ramen belegd. Dat is alweer hoog tijd om voor de 2de maal „om te hangen”. Heeft u hierop gerekend en materiaal bij u, dan kunt u het gelijk doen. Het enige verschil met de eerste maal is, dat u, daar de dracht al een eind op streek is, niet te veel vellen kunstraat geeft, liefst niet meer dan 4. De rest uitgebouwde ramen. Heeft u echter nergens op gerekend, dan is er nog niet direct een man over boord. De bijen kunnen, doordat we een nieuwe h.kamer hebben opgezet de honing royaal kwijt, maar het omhangen moet wel zo spoedig mogelijk gebeuren. U kunt dan de inmiddels thuis uitgeslingerde br.ramen benutten.

Nu kan zich nog een geval voordoen, dat ik al enige malen heb meegemaakt, n.l., dat de onderste al met 14 dagen weer 8 ramen broed heeft en dus moet worden behandeld. Dit komt echter alleen voor bij uitzonderlijk goed weer tijdens de dracht en is dus zeldzaam. Als het echter zo is moet er wel degelijk worden ingegrepen en komt u dus voor het feit te staan, dat u een derde br.k. zult moeten inschakelen, daar de bovenste nog gesloten broed heeft en dus nog minstens een week moet staan. Ook hiermede moet u dus wel degelijk rekening houden.

Uit een en ander blijkt wel, dat, wilt u optimaal profijt van uw bijen trekken, u niet klaar bent met 1 br.k. en 1 h.k., zoals de normaalkast, die in de handel is.

Daarmee jaagt u beslist de bijen de kast uit of u moet, wat danook gedaan wordt een veger maken, met als gevolg, verzwakking van het volk, geen haaldrift meer en dus ook geen honing.

Handelend op de manier als boven omschreven, haalde ik in 1974 gemiddeld 90 pond honing per geplaatste kast, in 1975 was dit 75 pond en in het te droge jaar 1976 toch nog 70 pond. Dat wil dus zeggen van 1 dracht, in dit geval koolzaad.

Hopende, dat ik voldoende duidelijk ben geweest en mits u durft te besluiten dit ook eens toe te passen, u succes toewensend, eindig ik dit artikeltje met de belofte u ook nog eens uit-een te zetten, wat ik dan met die koninginnen doe, **als** ik er tenminste iets mee doe.

H. C. J. Bekker,
Bentweideweg 18,
Apeldoorn

INVOEREN VAN EEN RASKONINGIN

Vrij veel imkers maken dikwijls „brokken” bij het invoeren van een raskoningin. En wanneer u ook „gewone” bijen houdt valt het niet mee om een „vreemde” koningin te laten aannemen.

Er is echter wel een goede manier om een raskoningin, waarvan u een wintervolk wil kweken, met een zwermmethode tot zo'n volk te verenigen.

In een vorig jaar beschreven manier in het Groentje om schudzwermen te maken lijkt dit een goede en veilige methode om een raskoningin met een volkje op een paar ramen tot een groot volk op te bouwen. Zo omstreeks juli of half juli gaat het nog best.

Het komt nu hier op neer het volkje met de raskoningin in een gewone broedbak te plaatsen en wanneer dit volkje wat is ingevlogen te versterken met een kunstzwerm zonder koningin. Zorg voor ruim voldoende voer in de raten van het volkje zodat de koningin aan de leg gaat en blijft!

De kunstzwerm, schudzwerm genaamd, maken we als volgt. Uit één of meerdere volken schudden we ramen met bijen af in een kistje waarop we een gaasraam kunnen leggen zodat de bijen niet terug vliegen. Liefst oude en jonge bijen door elkaar, uit een broed- of honingkamer maakt niet uit. Zo verzamelen we ong. 1 of 1½ liter bijen en om het afvliegen te voorkomen kunnen we zo nu en dan een spuitje koud water geven met een fijn nevelspuitje (bloemenspuit).

Hebben we de bijen in de kist en het gaasdek-sel er op dan kunnen we proberen of de bijen wat voer willen opnemen. We maken daartoe een suikerstroopje wat ongeveer verzadigd is en strijken met een platte kwast of borstel de suikeroplossing over het gaas. Een deel bijen zullen opnemen, anderen hebben dit al gedaan tijdens het afschudden van de ramen.

Na het voeren gaan we de bijen schudden. Wanneer 't gaas goed op de kist bevestigd is schudden we de kist heen en weer en ereis tegen het gaas dus flink dooreen rommelen een halve

minuut of driekwart minuut lang. Het dooreen rammelen wordt om de 15 à 20 minuten herhaald en zo'n 2½ à 3 uur voortgezet. De bedoeling is om de bijen suf te maken zodat ze nadien op een hoopje of een soort zwerm gaan zitten. Tussen door geeft u een spuitje koud water op de bijen waardoor ze direct bedaren. Echter niet zo veel dat er water in de kist blijft staan! Zijn we zover dat de bijen murw zijn geschud dan kunnen wij ze bij het bestaande volkje onderbrengen.

Het volkje zit nu dus op een paar ramen waarin voldoende voer en wij hangen daar naast een paar lege ramen (uitgebouwde) en we sluiten ze af met een scheidingsplankje. Dit plankje heeft dus langs de zijkanen en vanonder bijenruimte. Het overige deel van de broedkamer ongeveer 6 ramen blijft dus leeg.

Als alles rustig is kunnen we in de namiddag de gemaakte schudzwerm met een flinke klap in de lege ruimte naast de scheidingsplank storten en direct ook dit gedeelte van de broedbak met een zak of een plankje afdekken.

Is alles goed gegaan zoals voorgeschreven dan is de volgende morgen de kunstzwerm bij het volkje ingetrokken en verkeert alles in de beste stemming. Het verenigen gebeurt in de beste harmonie zonder vechten of dode bijen. De vlieg-bijen gaan niet naar het volkje terug waaruit ze zijn genomen omdat ze door het schudden de standplaats totaal zijn vergeten. Ze gedragen zich als 't ware als een echte zwerm.

Laat ze een paar dagen met rust en als u ziet dat er geregeld stuifmeel binnen komt en het gedrag van de bijen normaal lijkt kunt u als dit nodig is een paar lege uitgebouwde ramen bijhangen en nog wat later een voerbak opzetten. De scheidingsplank is dan dus al weggenomen.

Als alles nu naar wens verloopt kunt u wat later een flink raam uitlopend broed bijhangen (tegenaan het broednest) en zonodig nogmaals ramen broed bijhangen totdat de broedbak vol is. U krijgt dan voor de winter als u er goed op past een prachtig wintervolk!

Het risico om een raskoningin te verliezen is op deze manier uiterst gering. Heb dit zelf al vele malen uitgetoetst.

D. H. Koeman, Schellinkhout

NIEUWE MOGELIJKHEDEN VOOR MARGINALE LANDBOUWGRONDEN

L. G. M. Hensels

Voor honderd jaar vormde de bijenhouderij een vast onderdeel van het boerenbedrijf, vooral op

onze zandgronden. Dat is nu niet meer het geval. De bijen worden nu gehouden als vrijetijdsbesteding, ook wel door moderne agrarische ondernemers.

Maar door een totaal veranderde teelttechniek in de landbouw is de oppervlakte drachtplanten (d.i. de groep van planten, waarop de bijen hun voedsel in de vorm van nektar en stuifmeel verzamelen) sterk ingekrompen of in vele gevallen geheel verdwenen.

Dit verschijnsel is onze imkers helaas maar al te goed bekend. Bijenteelt als beroep is daardoor vrijwel onmogelijk geworden. Voorbeelden: De korenbloem is door het gebruik van herbiciden (= onkruid doders) geheel uit de graanakkers verdwenen. Door hoge mestgiften, zowel kunstmest als natuurlijke of organische mest, zijn de klavers in de weilanden in een ongelijke concurrentie geraakt en verdwenen. De teelt van lucerne, esparcette en serradella is of verdwenen of deze worden zodanig geteeld, dat de gewassen niet meer in bloei komen.

Verlaging van de grondwaterstand, ten behoeve van de landbouw, heeft verdroging van natuurgebieden en ook van landbouwgebieden tot gevolg. De weinige, voor onze bijen aanwezige nuttige planten functioneren minder goed. Het eerste gevolg is minder of geen afscheiding meer van nektar.

Deze ontwikkeling van onze „natuurlijke“-flora hangt als een donkere wolk boven onze vaderlandse bijenteelt. Door deze lang durende ongunstige omstandigheden voor onze bijen zien we zwakteparasieten zoals *Nosema* meer en vaker optreden. Nog maar enkele jaren geleden hadden we in het voorjaar te maken met een grote sterfte onder de bijenvolken — tot 30 à 40% van het totale bestand. Daardoor ontstond er een groot tekort aan bijenvolken voor bestuiving van het fruit, maar vooral bij de teelt van aardbeien en augurken onder glas. Bij sommige tuinders waren misoogsten en grote financiële verliezen het gevolg. Op de bijenmarkten en in de onderlinge handel werden abnormaal hoge prijzen voor bijenvolken betaald.

Al worden de meeste bijenvolken door liefhebbers gehouden, de beroepstuinbouw moet voor de bestuiving van vele gewassen een beroep doen op deze volken. Daarvoor zijn in (officieel) overleg vergoedingen vastgesteld. Maar het gaat om economisch belangrijke teelten (met een totale produktiewaarde van honderden miljoenen), welke afhankelijk zijn van een liefhebberij, die te kampen heeft met een sterk verslechterd milieu.

Het is alleen te danken aan de meer dan gewone inzet van de Nederlandse imkers, die met

hart voor hun hobby en grote financiële offers ervoor zorgen, dat er nog steeds bijenvolken in ons land zijn en ook beschikbaar zijn voor bestuivingsdoeleinden.

In het verleden konden we spreken van een min of meer ideale toestand, wat betreft het aanbod en de groeiomstandigheden van de drachtplanten, zonder dat hieraan bewust veel werd gedaan. Cultuurplanten, onkruiden, wilde flora, ze **waren** er eenvoudig.

Nu is een beleid tot bijsturing (d.i. vermeerdering waar dan ook mogelijk) brood- en broodnodig. Om deze reden doen de Proefbijenstand „Ambrosiushoeve”, het consulentenschap voor de bijenteelt en de imkersorganisaties veel moeite drachtplanten aan te planten.

Om die reden zijn wij te rade gegaan bij een Dienst, die over mogelijkheden op dit terrein beschikt in de vorm van grondbeheer en op de drachtverbetering een zeer goede invloed kan uitoefenen, nl. de Provinciale Directies van de Landinrichting. Op dit punt heeft deze Dienst in Limburg een zeer positieve bijdrage geleverd, o.a. door in het sortiment voor erfbeplantingen en voor nieuwe landschappelijke beplantingen in ruilverkavelingen tal van bijenplanten (drachtplanten dus) op te nemen.

Na een proefperiode van twee jaren kunnen we melding maken van een zeer bijzonder experiment.

In de ruilverkaveling „Midden-Limburg” is door de Hoofdingenieur-Directeur van de Landinrichting in Limburg, de heer ir. J. F. A. Molenaars, in totaal ± 10 ha marginale landbouwgrond tijdelijk ten dienste van de bijenteelt ter beschikking gesteld. De percelen, variërend van $\pm 1/2$ tot $3\frac{1}{2}$ ha, werden door enkele imkers zelf bewerkt en ingezaaid met drachtplanten voor de bijen, o.a. met boekweit, raapzaad, Siletta (bladramenas), Phacelia tanacetifolia, korenbloemen en witte klaver.

Apart mag wel worden vermeld, dat de betrokken imkers, zonder verdere financiële steun, aan dit werk kosten noch moeite hebben gespaard en met goed resultaat. De proef als zodanig is volledig geslaagd en verdient zeker verdere navolging. We mogen niet vergeten, dat voor een dergelijke handelwijze elke ervaring bij alle betrokkenen ontbrak.

Een bijkomend voordeel bleek te zijn, dat in deze percelen allerlei verloren gewaande akkeronkruiden weer een kans kregen en soms een geweldige ontwikkeling toonden. Door het bijenbezoek leverden deze planten veel zaad: een extra voedselbron voor vele vogels en daardoor eveneens een milieuverbetering van de eerste orde.

Uitvoering

Ter verdere oriëntatie nog de volgende gegevens.

Afgesproken was, dat op deze, voor drachtverbetering bestemde percelen, geen landbouwgewassen geteeld zouden worden, zoals bieten, mais, e.d. Het gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen diende achterwege te blijven. Er mochten alleen drachtplanten geteeld worden. Landbouwers en loonwerkers zorgden voor de grondbewerking. De gewassen, hierboven genoemd, zijn op verschillende tijden gezaaid om na te gaan, op welke wijze deze zo goed mogelijk de bijen ten goede zouden komen.

De resultaten waren veelbelovend. Bijenvolken uit augurkenkassen (iedere insider weet hoe die er aan toe zijn!), bij deze bloeiende percelen geplaatst, herstelden zich in korte tijd. De weinige ervaringen in deze beide jaren wijzen duidelijk in een richting, dat dergelijke projecten uitbreiding en navolging verdienen. Hierdoor wordt daadwerkelijk door overheid en imkers samen een bijdrage geleverd voor een gezonde Nederlandse bijenteelt.

Maar we zien ook, evenals gelukkig op andere terreinen, dat er in ruilverkavelingsgebieden, die in de kringen van imkers en natuurbeschermers een slechte naam hebben, ook positieve mogelijkheden liggen, zowel voor de bijenteelt als het natuurbescher.

Besluit

Dit drachtverbeteringsproject is tot stand gekomen door de welwillende medewerking van de Provinciale Directie voor de Landinrichting in Limburg (Lindanusstraat 12 te Roermond) in samenwerking met het Consulentenschap in algemene dienst voor de Bijenteelt (Tilburgseweg 32 te Hilvarenbeek), plus de inzet van enkele imkers uit het gebied van de ruilverkaveling „Midden-Limburg”.

C.A.D. Bijenteelt, Hilvarenbeek
L. G. M. Hensels,

In de Arnhemse Courant van 6 november 1976 lezen we het volgende Citaat :

„Onkruid is een verzinsel van kortzichtige mensen, die nooit een onbespoten wegberm in volle bloei hebben gezien”.

(Citaat uit toespraak van Wolf Kielich).

AFDELINGSNIEUWS

AFDELING DIEREN

In afdeling Dieren zijn drie cursussen gehouden:

1. een cursus Bijenteelt voor beginners o.l.v. de heer J. A. Brouwer. Daarvoor zijn geslaagd: M. Danen, M. V. Heit, I. E. Heit, W. Klomp, H. Menke, B. Ockers, C. A. Ockers-Herwijer en A. M. H. van Hunen.

2. een cursus Bijenteelt voor gevorderden o.l.v. de heer te Mul. Daarvoor zijn geslaagd: L. C. Aalbers, E. 't Hart-Holtkamp, A. J. Heit-Struiken Boudier, K. H. Heit, C. J. Lensink, A. Leffers, A. R. Lovink, P. H. van Rijswijk, J. P. van der Sluis, M. W. Vos, G. W. ten Westenend en C. J. Verhaaff.

Beide cursussen werden met een gezamenlijke avond waarop de getuigschriften werden uitgereikt, besloten. 3. een cursus strovlechten o.l.v. de heer Amersfoort. De laatste avond werd besloten met een tentoonstelling van de gemaakte werkstukken.

Het ligt in de bedoeling voorjaar 1977 wederom een cursus Bijenteelt voor beginners te organiseren. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij de heer J. A. Brouwer, Stationsplein 18 te Dieren, tel. 08330-14974.

A. J. Heit-Struiken Boudier, secretaresse

AFDELING HOOGEVEEN

Zaterdagmiddag, 18 dec. j.l., werd in hotel Homan de jaarvergadering gehouden van de Ver. tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland, afd. Hoogeveen.

Voorzitter J. de Jonge constateerde in zijn openingswoord dat 1976 een bijzonder goed jaar was voor bijen en imkers. Veel honing werd er gewonnen van voorjaars- en zomerdracht. Door de aanhoudende droogte viel de oogst van de heide erg tegen.

De bijenhouderij is nauw verwant aan de natuur en mag zich als hobby in een stijgende belangstelling verheugen. Het hoofdbestuur lid voor Drente, de heer J. A. van Ee te Assen, was ter vergadering aanwezig. Het ledental steeg tot 40. Bij de bestuursverkiezing werd de heer J. Kattouw te Pesse herkozen. In de plaats voor de heer K. W. Zwiep te Nieuweroord, welke zich niet herkiesbaar stelde, werd gekozen de heer J. Dijs te Hoogeveen.

Het gezamenlijk reizen met de bijenvolken naar de verschillende drachtvelden, als wilg, koolzaad en fruit, zal worden nagegaan en zo mogelijk ter hand worden genomen. Hiertoe is een commissie benoemd.

Omstreeks half februari zal worden gestart met een cursus „Bijenhouden voor beginners“. Er gaven zich reeds 18 personen als deelnemer op. De cursus staat onder leiding van de heer J. H. Lubbers te Assen.

AFDELING EPE

Tijdens de eindles van de cursus bijenteelt voor beginners op 11 november 1976, werd aan 21 deelnemers het getuigschrift uitgereikt door de heer J. Duyvetter. De leraar die een groot aandeel in het succes had was de heer Q. C. Barendse uit Hattemerbroek.

De geslaagden zijn: uit Epe, mej. T. Amsterdam,

mevr. A. Bos, mevr. de Heer, mevr. de Jong- mevr. Hartzema, mevr. Vosselman, de heer K. Boeve, de heer L. v. d. Esschert, de heer T. J. School, de heer G. J. Vijge, de heer E. G. Visser, de heer C. v. Huffelen en de heer L. de Jong. Uit Vaassen: mevr. Marinussen, de heer T. A. Dirksen en de heer H. J. Marinussen.

Uit Emst: mevr. L. G. Bos en de heer T. Benning.

Uit Wenum: de heer H. J. Borren. Uit 't Harde: de heer R. C. Spoor en uit Wijhe: de heer H. G. Visser. 31 januari hoopt de afdeling te starten met een cursus strovlechten, terwijl de cursus voor gevorderden niet eerder kan plaats hebben dan in oktober 1977, vanwege het feit dat dit seizoen geen leraar hiervoor beschikbaar is.

W. Groenewold, voorzitter

AFDELING ALMEN-HARFSEN, GORSSEL E.O. en WARNSVELD E.O.

Op maandag 7 maart 1977 wordt een avond georganiseerd, waarop de heer C. Pater Jzn. zal spreken. Deze avond is bedoeld om de kennis van onze imkers te verbreden. De heer Pater zal voor de pauze spreken over diverse bedrijfsmethoden. Na de pauze zal het gaan over de bijenweide en de verbetering daarvan. De heer Pater heeft toegezegd het een en ander te verduidelijken met dia's.

Deze avond zal gehouden worden in café „de Pauw“ Rijksweg 11 te Warnsveld. Aanvang 8 uur.

AFDELING OOSTERWOLDE

De heer Atze Dijkstra, Kampingerhof 6, Oosterwolde schrijft ons: Door middel van artikelen in de plaatselijke bladen kunnen we veel meer de aandacht vestigen op de imkerij. Bij jubileum, vergadering of cursus moeten we zien een artikel geplaatst te krijgen. Bij het 75-jarig jubileum hier hadden we een halve pagina. Bij een vogeltentoonstelling heb ik een stukje geschreven voor de tentoonstellingskrant. En met onze laatste jaarvergadering in december hadden we weer een mooi artikel over twee kolommen. Door deze stukken kunnen we het publiek interesse bijbrengen voor de bijen en het bestuivingsnut. De heer Dijkstra voegt bij zijn opwekkende woorden de bewuste kranteartikelen, die wij echter niet kunnen plaatsen, omdat zij meer dan één pagina van ons blad beslaan en voor de imker geen nieuws bevatten. Wij willen echter gaarne de propaganda-activiteiten van de heer Dijkstra hier, met een verzoek tot navolging, naar voren brengen.

AFDELING ENSCHEDE

De afd. Enschede organiseert ook dit jaar weer een cursus „Bijenteelt voor Beginners“. Deze vangt aan op 8 februari a.s. Geïnteresseerden graag met spoed aanmelden bij mevr. F. v. d. Velde, Thorbeckelaan 3, Enschede, tel. 053-350331.

AFDELING WAGENINGEN

Afsluiting bijencursus 1976. Voor de cursus Bijenteelt voor Beginners slaagden op 4 november 1976 van de 14 deelnemers 11 cursisten. Voor de cursus Bijenteelt voor Gevorderden slaagden op 8 november 1976 van de 16 deelnemers 14 cursisten (één cursist was inmiddels naar het buitenland vertrokken). De cursussen werden gegeven door de heer A. Kraai (voorzitter van de afd.). De nieuwe cursus voor gevorderden is reeds begonnen op 6 jan. 1977. De cursus voor beginners zal aanvangen in febr. Voor laatstgenoemde cursus kunnen zich nog liefhebbers opgeven bij H. Evenboer, tel. 08370-15611.

DANKBETUIGING

Wij willen langs deze weg alle imkers bedanken voor de vele bloemstukken, felicitaties en gelukwensen die wij hebben mogen ontvangen van ons 50-jarig zaken jubileum.

Tj. van Dam
Joh. van Dam-Mulder
Anna
Hendrik

IN MEMORIAM

Op 31 december overleed plotseling in de leeftijd van 48 jaar ons medelid, de heer

G. BIJLINGA

Hij was een bekwaam imker en een prettig kameraad. Wij wensen zijn echtgenote en kinderen van harte sterkte toe.

Bestuur en leden,
afd. Loenen a.d. Vecht

In het najaar van 1976 overleed ons gewaardeerde lid, de heer

H. BOUWHUIS

Velen van ons zullen hem zich blijven herinneren als een buitengewoon vriendelijk en behulpzaam lid.

Bestuur en leden,
afd. Nieuwleusen e.o.

Op zaterdag 11 december 1976 overleed op 68-jarige leeftijd, geheel onverwacht, de heer

W. G. ESSINK

De heer Essink vervulde vele jaren de functie van penningmeester en gedurende de laatste 10 jaren de functie van voorzitter onzer afdeling. Wij verliezen in hem een toegewijd bestuurslid.

Ook hebben wij hem leren kennen als een goede, beminlijke en betrouwbare vriend; een collega imker, die ons graag met raad en daad terzijde stond en waarvan de dominee, die de rouwdienst leidde, zei: „Een goede buur en kennis, die graag een potje, eigen gewonen honing wegaf.

Ons medeleven gaat uit naar zijn vrouw en kinderen, die hem erg zullen missen. Mogen zij de kracht vinden om dit verlies te dragen.

Bestuur en leden,
van de afd. Almelo

Alle materialen die u nodig heeft voor de moderne bijenteelt kunnen wij u uit ruime voorraad leveren. Onze prijzen van 1976 zijn op een paar uitzonderingen na nog geldig tot het verschijnen van de nieuwe prijslijst 1977.

H.H. Secretarissen: Wij maken u weer gaarne offerte voor uw afdelingsbestellingen.

Tevens nog te koop een partijtje honing. Vraagt hiervan ook eens prijs.

Ook komen wij weer op de te houden bijenmarkten.

Vraagt onze prijslijst van materialen en honing.

BIJENSTAND FA. H. T. VAN DAM & ZN.

Jubbega (Fr.) — Tel. 05165 - 13 82

H.H. IMKERS

Zend vanaf heden al uw

RUWE RAATWAS

rechtsreeks of in verenigingsverband naar . . .

HONINGZEMERIJ

W. van 't LAND

Telefoon 2607 Barneveld

Desgewenst KUNSTRAAT terug.

■ U zult zien, wij betalen de hoogste prijs.

SPEURBIJTJES

Tarief: tot 20 woorden f 6,50, elk woord meer 35 cent. Bij vooruitbetaling te voldoen op giro-nummer 823276 van de Ver. tot Bevordering der Bijenteelt te Wageningen. Bij 11 keer plaatsen 10% korting. Inzendtermijn voor de 10e van de maand voorafgaande aan de maand van plaatsing. De redactie aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud.

GEVRAAGD: Oude imkerliteratuur, Groentjes 1898 tot 1921, bijenboeken ook buitenlandse, prenten, foto's, oude bijenteeltgereedschappen, Atze Dijkstra, Kampingerhof 6, Oosterwolde. Tel. 05160-2439.

DIAVOORSTELLING over: Bijenteeltgeschiedenis, buitenlandse imkerij, het leven der bijen, enz. Atze Dijkstra, Kampingerhof 6, Oosterwolde (Fr.). Tel. 05160-2439.

TE KOOP: Enige 10-raams bijenkasten, adres: J. de Jonge, Van Maasdamstraat 15, Hogeveen, tel. 05280-63637.

GEVRAAGD: Jaargangen van het Groentje van vóór 1945. Eventueel ook wel ruilen, P. Kamstra, Verlengde Hereweg 167 II, Groningen.

TE KOOP: 5 Boogkorven en 5 Albertikasten. C. v. Holland, Dijkstraat 118, Veenendaal. Tel. 08385-13795. B.g.g. 08385-10202

TE KOOP: „ABC and XYZ of Beeculture”, Standaardwerk uit USA. Ruim 700 pag. voor f 40,—, tel. 02159-12316.

TE KOOP: Bijensuiker, kan ook voor huishoudelijk gebruik, per 35 kg à f 1,10. W. Kooistra, tel. 05130-24872, Heerenveen, Geritsmastraat 49.

TE KOOP: gebruikte simplexkasten. Tevens kopen wij alle soorten Nederlandse Bijenhoning. C. v. Holland, Dijkstraat 118, Veenendaal. Tel. 08385-13795. B.g.g. 08385-10202.